

PRONAĐEN KONZULOV PROBNI MALI GLAGOLJSKI KATEKIZEM IZ 1561. GODINE

Alojz JEMBRIH

doc. dr., Filozofska fakulteta, 61000 Ljubljana, Aškerčeva 2, SLO
doc. dr., Facoltà di filosofia, 61000 Ljubljana, Aškerčeva 2, SLO

NACRTAK

U današnjoj bibliografiji hrvatskih glagoljskih tiskanih knjiga u Urachu/Tübingenu ne spominje se nigdje potpuni naslov malog probnog glagoljskog Katekizma iz 1561. koji je priredio Stipan Konzul. Radi se zapravo o Katekizmu kod kojega je surađivao i Pavao Skalić koji je napisao njemački predgovor s čijim sadržajem nije bio zadovoljan Petar Pavao Vergerije a potom ni Ivan Ungnad. Ovdje se objavljuje tekst fragmenta maloga probnog glagoljskog Katekizma, pronađenog 1991. godine.

O katekizmu (koji ovdje podastirem oku čitatelja) u dosadašnjoj relevantnoj bibliografiji hrvatskih glagoljskih tiskanih knjiga u Urachu/Tübingenu¹, iz vremena reformacije, nema izričitih podataka. Stoga ću o tom prvom probnom tisku, koji je priredio **Stipan Konzul** (1521-1579) uz svestranu podršku **Primoža Trubara** (1508-1586), nešto više reći na temelju kopija izvornika koji se danas nalazi u privatnom posjedu u Delftu /Nizozemska/².

PRVE VIJESTI O PROBNOM MALOM GLAGOLJSKOM KATEKIZMU (1561)

Primož Trubar je u pismu kralju Maksimilijanu II. (2. 1. 1560), u kojem se branio od optužbi kojima ga se htjelo proglasiti "krivovjercem" - cvinglijancem (usp. Jembrih, 1990, 166), spomenuo namjeru o tiskanju

najprije Katekizma. Trubar uz ostalo moli Maksimilijana da mu se dodijeli pomoć. "/.../ da bi se mi poleg Štefana Konzula iz Buzeta dodelil še star mož domačin, dobro učen in izkušen v hrvaškem jeziku in pisavah, bodisi duhovnik ali laik, /.../. In z omenjenim Štefanom Konzulom meniva, da spočetka, dokler ne bo znano, ali bomo s poskusom uspeli po vsej Hrvaški, Dalmaciji in Bosni, ni treba porabiti veliko denarja in da dava zato natisniti v hrvaščini, ko dobiva črke, **najpre samo katekizem** ali enega samega evangelista" /Rajhman, 1986, 41-42/.

Trubar nije zaboravio kralju javiti o dobrom i uspjelom Konzulovu provođenju: "/.../ Toda omenjenega Štefana prevajanje in hrvaško pisavo so mnogi hrvaški duhovniki in laiki brali in potrdili³, in s pomočjo razumnega Hrvata, z njim in z mano /.../ se to delo s pridom in častjo v Gospodovem imenu lahko začne" /Rajhman, 1986, 43/.

1 U knjizi: Rolf Vorndran, *Südslawische Reformationsdrucke in der Universitätsbibliothek Tübingen* (1977, 2) čitamo u vezi s mjestom tiskanja slovenskih i hrvatskih knjiga: "Alle diese Drucke haben in ihrem Impressum die Ortsangabe 'Tübingen'; in keinem erscheint als Druck- und Verlagsort 'Urach' (oder Aurach), wo sie - bis auf wenige Ausnahmen - im Mönchshof (dem ehemaligen Chorherrenstift, das Herzog Christoph dem Freiherr zu Sonneg, Hans Ungnad, als Wohnung überlassen hatte) hergestellt wurden.

2 Da ovdje o tom izdanju mogu govoriti, zasluga je gospodina inženjera **Ivana Dubravčića**, koji mi je iz svoje zbirke bibliofilskih rijetkosti, iz Delfta, blagohotno poslao kopiju i mikrofilm izvornika koji je on kupio u Münchenu 1991. na dražbi starih rijetkih knjiga za 2750 DEM. Stoga se i ovom prigodom još jednom srdačno zahvaljujem gospodinu Dubravčiću za kopije prvoga malog probnog, hrvatskoga glagoljskog Katekizma, o čijem ću sadržaju nešto više reći u ovom radu.

3 Više o tome v. Jembrih, 1990, 220-221.

Patru

ྱུ་ཁྱེད་ཀྱི་

Snare drum.

മുടിയടയാൻ ഉപദേശങ്ങൾ.

[illegible]

मन्त्रोक्तम् . ६३०५ .

1. **Д**окументы, относящиеся к делу, должны быть представлены в суд в виде копий, заверенных судом. Если документ не может быть представлен в виде копии, то он должен быть представлен в виде оригинала.

II^o අනුප්‍රාප්ති ප්‍රකාශනවලින් ප්‍රතික්ෂේපයට ලක්වූයේ 4634 පිරිසයි. 4.4% කි.

[illegible]

1. **ප්‍රධාන අරමුණ** : මෙම ප්‍රකාශනයේ ප්‍රධාන අරමුණ වන්නේ, **සමස්ත ප්‍රජාව** වෙත **සමාජ සාධක** සහ **සමාජ සේවා** පිළිබඳව **විද්‍යාත්මක** දැනුම සහ **සාහසික** ක්‍රියාකාරීත්වය උත්තම ලෙසින් **විකාශයට පත්** කිරීමයි.

[illegible][illegible]

എന്നു ന്യായപ്രമാണമെങ്കിലും അതിന്റെ വിശദീകരണം കഴിയാത്തവിധം ആയിരിക്കാം. അതിനാൽ അതിനെക്കുറിച്ച് അന്വേഷിക്കേണ്ടതാണ്.

[illegible]

சென்னை நகரம், 1950-51-ம் ஆண்டு, சென்னை நகராட்சி நிர்வாகப் பகுதி, சென்னை நகராட்சி நிர்வாகப் பகுதி, சென்னை நகராட்சி நிர்வாகப் பகுதி.

1950年12月15日

$$\mathbb{U} \quad \Phi \quad \Omega$$

50

Veliki glagoljski probni list, Nürnberg 1560.

Vorred.

sten / fürnemlich aber durch trewen
beystand vnd fůrdernuß des wolgebo-
renen Christlichen Herren Hansens Dna
gnad freyherrn/ıc. überkommen ha-
ben / vnd dieselbig Herr Stephanus
Consul Nsterreicher / gleich zu der zeit
als ich allhie die zwů Epistelen des H^{ch}
Alpostels Pauli an die Corinthiern
vñ an die Galatern / mit Argumentē
vñ Scholien / in der Windische sprach
hab drucken lassen / hieher gehn Tů-
bingen gebracht. Ist me von uns etz-
lichen gerathen / das er zum anfang vnd
erster Prob / die kleine Bibel / nāmlich
den Catechismum / darinn die nōtzig-
sten vnd seligmachenden Historien /
Lehren / Behebt / die schönsten vnd
holdseligsten Ceremonien / vnd die
rechten Gottesdienst des neuen Tes-
taments begriffen seind / mit kurtzen
Auslegungen / Erbatisch setzen vnd
drucken soll lassen. Dannes ist verhof-
fenlich /

Vorred.

fenlich / Gott der himlisch Vater /
von wegen seines geliebten Sons / vn-
sero Herrn vnd seligmachers / werde
mit seinem heiligen Geist / durch den
Catechismum / auch durch andere got-
selige Bücher / die hernach gedruckt
werden / nicht allein auß den Erbat-
ischen Völckern / ıc vil von irem Abers
glauben / sonder auch auß den Türcken /
dierevil sie auch diser Sprach vnd Ses-
schriften / sonderlich die Cyruliza (die
wir auch / ob Gott will / in kurtzem ha-
ben werden) gebrauchen / von dem Ma-
chomerischen / zu dem rechen / alten /
waren / allein seligmachenden Christ-
lichen Glauben / bringen vnd beköhen.

Das wir aber dise erste vnd kleine
Prob G. K. M. dediciern / vnd in
derselbigen Manien außgeben lassen /
hat seine vsach / deren ich etzlich in mei-
ner gedruckten teitschen Vorred / über
das ander halb theil des Windischen
A iii neuen

Štefana Konzula bili zdaj pred kratkim rezani in uliti v
Nürnbergu, čeprav so v tisku nekaj črk spregledali in
izpustili; so pa vse urezane in ulite hkrati z dvema
drugima malima alfabetoma, ligaturami, pikami, veji-
cami itd. Te lahko vaše kraljevo veličanstvo pokaže in
da presoditi izvedencem v hrvaškem jeziku in pisavi,
češ ali smo s prevajanjem in tiskanjem na pravi poti ali
ne" /Rajhman, 1986, 77).

Poznavajući intelektualne sposobnosti Pavla Ska-
lica⁵ (1534-1575) koji je u to vrijeme boravio u
Tübingenu, Trubar će u spomenutom pismu zamoliti
kralja Maksimilijana sljedeće: "In ker zna doktor Skalić,
moj prav zaupni, naklonjeni gospod, tudi kranjski bez-
jački in hrvaški jezik in hrvaško pisavo (glagoljicu, A.J.)
primerno pisati in brati, naj mu izvoli vaše kraljevo
veličanstvo pisati in naročiti, da bi nam pomagal tudi pri
tem božjem delu, ki ga sam ima za veliko in koristno
itd." /Rajhman, 1986, 77/.

KONKRETNJE VIJESTI O PROBNOM
GLAGOLJSKOM KATEKIZMU

Kao što sam već spomenuo, o tom katekizmu u
dosadašnjoj bibliografiji nema podataka⁶. Iz 1561. spo-
minju se tiskana djela glagoljicom: **Tabla za dicu...** i
Katekizam edna malahna kniga... (v. naslov ovdje). O
tom prvom probnom knjižnom tisku nalazimo vijesti i u
pismu Ivana Ungnada koje je uputio kralju Maksi-
milijanu iz Uracha (12. 4. 1561): "/.../ Dann gnedigister
khünig, wie e.kö.m. zweiffels on gnedigist wissen, hat
ermelter Primuss Trubar mit herr Stephano Consule
Histriano vñnd anderen iren mitgehilffen aus den gna-
den gottes vñd mit würkhung dess hailigen gaists die
windischen vñd crabatischen buechstaben dermassen
erfunden vñd ins gericht, das man das freudenreich
selligmachende wort gottes in ermelten baiden sprach

5 O Pavlu Skaliću v. kod: Jembrih, 1990, 149-218.

6 Usp. Bučar-Fancev, 1938; Schnurrer, 1799; Vomdran, 1977; Sakrausky, 1989, Rupel, 1954, 13, doduše donosi vijest o postojanju
fragmenta, ali bez spominjanja čitava naslova: "49. Glag. Katehismus 1561. Drobac tega katekizma, ki obsega samo prvo polo, pa ji
manjka še list A IV, je v privatni lasti dr. Scherrerja, ravnatelja knjižnice Tehniške visoke šole v Curihu. "Usp. bilj. 2 odnosno 12 ovdje.

Werck.

newen Testaments hab erzelt. Vnd
E: K: M: bitten wir vnderthänigst/
diss vnser dedicieren im besten gütters-
steen/ vñ solches Büchlin durch versten
diss vñ Gotselig Erboten indicieren
zulassen/ vñ souer ettwan mangel wäre
de befunden/durch dieselbigen gnädigst
vns zuerinern. Nachdisem/wiltu Gote
alabald vns mehr Schülffen zu dem ge-
melten Probatischen Truck/der wir
töglich seind gewartend/ zukommen/
wollen wir alsdann das Nero Testa-
ment/ im namen des Herren/zueruck-
en aufhaben. E: K: M: thun wir vns
also / sampt dem fürgenommenen bo-
ben Christlichen newen Werck/ auff
aller vnderthänigst beuelhen. Datum
Tübingen am 1. tag Martij / in dem
1561. Jar.

E: K: M.

Vnderthänigster

Capplan.

Primus Trubar.

ausstrucklich vnd wolverstandlich schrei-ben, truckhen,
lessen vnd verseen khan, wie sy auch zuvor berait
schon etlich schön christliche tractatn windisch truck-
hen lessen, yetz aber haben sy zu Tübingen den klainen
catechismum Lutheri chrabatisch gedruckht, den
pemelter her Primus e.k.m. sambt einer christlichen
predig des glaubens nun mit ainer vnderhenigen
teutschen vorred ann e.k.m. gestellt vnderthenigist thuet
vbersenden" /Kostrenčić, 1874, 16/.⁷

Mali probni glagoljski katekizam još će jednom Pri-
mož Trubar spomenuti u pismu Maksimilijanu (25. X.
1561): "I.../ Durchleuchtigster und Gnädigster König
und Herr, Nach dem Ewer Kün. May. als von dem
gnädigen lieben Gott hocheleuchtem Christlichen
König, ich sampt Stephano Histerreicher, in verschinem
Monat Martio dises LXI jars die erste und kleine Prob
des newen angefangen Crabatischen Dolmetschen, und
trucks des Catechismi underthänigst dedicatiert, und in
derselben Namen aussgeeh lassen / ... / Voigt, 1858,

СВЯТОМУ ДУХУ ПРАВДЕ
ВЕРОВАЮ.

pocalogus

Пробави чашу твою,

Пробави чашу твою.

Доброже,

Пробави чашу твою, пробави чашу твою,
пробави чашу твою, пробави чашу твою.

Пробави.

Пробави чашу твою, пробави чашу твою,
пробави чашу твою, пробави чашу твою.

Пробави.

Пробави чашу твою, пробави чашу твою,
пробави чашу твою, пробави чашу твою,
пробави чашу твою, пробави чашу твою.

Пробави.

Пробави.

Пробави.

Пробави чашу твою, пробави чашу твою,
пробави чашу твою, пробави чашу твою.

A V Пробави.

250/⁸

Dakle iz Ungnadova pisma vidi se da je riječ o
malom Lutherovom katekizmu⁹ koji je Stipan Konzul
preveo na hrvatski, a Trubar navodi da je riječ o malom
katekizmu kao prvom hrvatskom započetom prevodi-
lačkom pothvatu.

NESPORAZUM OKO PROBNOGA MALOG GLAGOLJSKOG KATEKIZMA (1561)

O nesporazumu, koji je nastao za vrijeme tiskanja
katekizma, već sam pisao (Jembrih, 1990, 172-178,
224-251), ipak na ovom mjestu nije suvišno još jednom
ukratko priopćiti o tome što se to dogodilo u tiskari
(veljače, 1561).

I o tome je Trubar također ostavio svjedočanstvo u
svojem pismu upućenom "ljubim gospodom kršćanskim
bratom" u Ljubljani (19. 3. 1561). Čekajući u Kemptenu

7 Usp. također Bučar-Fancev, 1938, 59.

8 Pismo nije uvrstio među Trubarova pisma, Jože Rajhman, 1986.

9 Usp. Jože Rajhman, 1977, 15-20.

ճանաչման .

Ի՞նչ անանք .

Ճանաչման .

Ի՞նչ անանք անանք ճանաչման ճանաչման .

Ճանաչման .

Ի՞նչ ճանաչման անանք անանք ճանաչման .

Ճանաչման .

Ի՞նչ ճանաչման անանք անանք ճանաչման .

ambolium
policlo-
ni

Ճանաչման ճանաչման .

Ճանաչման ճանաչման ճանաչման .

Ճանաչման ճանաչման ճանաչման .

Oratio Do-
minica

Ճանաչման ճանաչման .

Ճանաչման ճանաչման ճանաչման .

Ճանաչման

"navodilo s Kranjskega", prema kojemu bi se ravnao glede "svojega poklica" u Ljubljani, Trubar piše: "/.../ Medtem mi piše gospod Ungnad po lastnem slu, naj se brz odpravim v Tübingen, ker da je pri hrvaškem tiskaru (katekizma, A.J.) v predgovoru nekaj narobe, zakaj Vergerij da je pod Skaličovo poslanico zapisal tele besede: 'Tako v prvi poli (od zgoj šestih) se kaže velika častihlepnost; povečanih je namreč pet imen in pripoveduje se o nekaterih stvarih, ki niso resnične'.¹⁰ Ali bo to učilo Hrvate skromnosti in ponižnosti? O da bi bog to podjetje podprl! Bojim se pa, da ga ne bo, ker sovraži ošabnost in častihlepnost. Zakaj ne bi smel kristijan povedati, kar opazi? Peter Pavel Vergerius'.¹⁰

In Vergerij je tako podpisano polo poslal njegovi milosti, in h knezu je Vergerij sam odjezdil. Zaradi tega je knez njemu, gospodu Ungnadu, sam pisal, naj spre-

menijo predgovor, tj. naj odstranijo Skaličovo poslanico in imena itd."¹¹ /Rajhman, 1986, 84/.

O tom događaju u tiskari, Ivan Ungnad u pismu Maksimilijanu (12. 4. 1561), uz ostalo, piše: "/.../ Schliesslich gnedigster khünig thue e.k.m. ich vnderthenigster berichten, das ich in erfahrung khome, das graff Scalichius e.k.m. den anfang vnd ersten pogen obangeregten chrabatischen catechismi zuvor auch vbersendt. Dieweili er aber in ermelten pogen aus ime selbs ain aigen zu dieser sahen teutschen epistel, die an e.k.m. geschriben, on mein wissen vnd willen, auch in herrn Primi abwesen dermassen geruembt, als ob ich vil zue diesem werkh gethan, habe ich nach erfahrung desselben solchs alles corrigieren vnd aussthuen lassen, dann ich vnderthenigist wol weiss, ich khains wegs gepüre. Hab schon bisheer meinem geringen vermögen

10 Bilo bi dobro znati o kojim je neistinitim stvarima riječ. Vergerije to nije izričito naveo. Možda bi se dalo naslutiti o tome iz Ungnadova pisma Maksimilijanu (12. V. 1561) u kojem je uz ostalo zapisao: ".../ Konačno Vašem Veličanstvu javljam i to, da sam čuo da je grof Skalić (Scalichius) već prije poslao početak i prvi arak Katekizma (dakle koji je vidio Vergerije, A.J.). Kako je on tamo, u odsutnosti Trubara i bez njegova znanja i dopuštenja, sastavio posebni njemački predgovor, ja sam to dao izostaviti i ispraviti, jer je, bez razloga i što se ne pristoji, isticao koliko sam kod toga poduzeća zaslužan. Jer ako sam i ja što od svoga imetka žrtvovao, to je po milosti Božjoj, pa ću i nadalje činiti" /Bučar-Fancev, 1938, 60.

11 Treba spomenuti da se je Vergerije sa Skalićem već prije posvađao. Više o tome v Jembrih, 1990, 178-187.

41

dieweil sie auch diser Sprach und Geschriften/ sonderlich die Cyruliza (die wir auch/ ob Gott wil/ in kurtzem haben werden) gebrauchen/ von dem Machometischen/ zů dem rechten/ alten/ waren/ allein seligmachenden Christlichen Glauben/ bringen und bekören.

Das wir aber **dise erste unnd kleine Prob** E.K.M. dedizieren/ unnd in derselbigen Namen außgeben lassen/ hat seine ursach/ deren ich ettlich in meiner getruckten teütschen Vorred/ über das ander halb theil des Windischen newen Testaments hab erzölt. Und E.K.M. bitten wir underthänigst/ diß unser dedizieren im besten zuversteen/ un(d) solches Büchlin durch verstendig un(d) Gottselig Croboten iudicieren zulassen/ un(d) souer ettwan mangel würde(n) befunden/ durch dieselbigen gnädigst uns zuerin(n)ern. Nach disem/wils Gott alsbald uns mehr Gehülffen zů dem gemelten Crobotischen Truck/ dere(n) wir täglich seind gewarrend/ zukommen/ wollen wir alsdann das New Testament/ im namen des Herren/ zůtrucken anfahren. E.K.M. thůn wir uns also/ sampt dem fůtgenommenen hohen Christlichen newen Werck/ auff's aller underthänigst beuelhen. Datum Tübingen am 1: tag Martij/ in dem 1561. Jar.¹⁵

E. K. M.
Underthänigster
Capplan.
Primus Truber.

TRUBAROV PREDGOVOR U VEĆEM GLAGOLJSKOM KATEKIZMU (1561)

Dem Durchleüchtigsten vnd großmächtigsten Fürsten vnd Herrn/ Maximiliano König zu Böheim/ Ertzherzogen zu Oesterreich/ etc.

Gnad vnd Frid von Gott dem Herrn/ durch Jesum Christum. Durchleuchtigster vnd gnädigster Herr König/ Nach dem wir nun auß sonderlichem verordnen vnnd schickungen Gottes/ in disen obern Teutschen Landen/ die Crobotische Truckerey gantz vn(d) hüpsch/ durch hülfte viller guthertige(n) Christen überkommen haben/ vn(d) diselbig Staphanus Histerreicher/ gleich zu der zeit/ da ich alhie die zwu Episteln des h. Apostels Pauli an die Corinthiern vn(d) die an Galatern/ mit kurtzen Argumenten vnnd Scolien/ in der Creinerischen sprach hab trucken lassen/ hieher gehn Tübingen gebracht. Haben wir jme/ de(m) Stephano geraten/ dz er/ diß vns mehr gehülffen zum Crobotischen dolmetschen zukom(m)en/ den Catechismum mit kurtzen Außlegungen. Item/ des Nicenischen Concilij/ Athanasij vn(d)

Augustini Symbola/vnd ein Predig von der kraft vn(d) würckung des rechten christlichen Glaubens/ wölche von den Crobotischen Priestern in Lands Crein/ übersehen/ corrigiert/ vnd vns zu trucken übersent seind/ soll setzen vnd trucken lassen. Dan(n) wil man die rechte Gottselige vnd seligmachende Religion/ vnder dem jungen vn(d) einfältigen volck vnd in der Türckey pflanzen vnd anrichten/ so mag solches durch kein anderen weg oder mittel fůglicher vnd fůrderlicher geschehen/ dann mit dem Catechismo vnd Symbolo Athanasij.

Das wir aber dise erste vnd kleine Prob vnsers newen angefangene(n) Crobotischen dolmetschen vn(d) Trucks E.K.M. dedizieren/ vnd in derselbigen Namen außgeen lassen/ geschicht nit on vrsachen/ die allda zuerzölen vnfügich/ vnd deren ich ettlich in der teutschen Vorred über die Episteln zum Römern/ hab angezeigt. Derwegen ist an E.K.M. (Eueren Königlichen Majestät, A.J.) vnser vnderthänigst bitten/ diß vnser wolstendige der Crobotischen sprach inducieren/ vnd war für mangel darinn/ in Wörten oder Orthography befinden/ derselbige(n) gnädigst vns erinnern lassen. Auff dises/ vill Gott/ soll der erst halb theil des Newen Testaments/ erstlich mit Crobotischen buchstaben/ darnach mit Cyrilischen (die wir bald zu überkom(m)en verhoffen) getruckt/ auch in E.K.M. Namen außgehn. E.K.M. thun wir vns hiemit sampt dem fůrgenommen hohen Christlichen Werck in aller Vnderthänigkeit beuelhen. Datum Tübingen den 1. tag Martij/ im 1561. jar.¹⁶

E.K.M.
Vnderthänigster
Caplan
Primus Truber
Creiner

Uspoređujući ta dva predgovora, zaključiti je da se radi o dva sadržajno, na mjestima, različita teksta. Razlikuju se i po obliku slova. U prvom predgovoru malog probnog Katekizma Trubar se potpisao kao "Capplan Primus Truber", a u drugom kao "Caplan Primus Truber Creiner".

U knjizi: Oskar Sakrausky, **Primus Truber. Deutsche Vorreden zum slowenischen und kroatischen Reformationswerk** (1989), u vezi s (drugim) Trubarovim predgovorom u (većem) glagoljskom Katekizmu, čitamo: "Eine frühere Widmungsrede, die Paul Skalić verfaßte, wurde auf Grund einer Entscheidung Ungnads gestrichen und eingestampft, da diese für ihn unerträgliche Lobhudeleien enthielt.¹⁷ Truber mußte in aller Eile diese kurze neu verfassen" (Sakrausky, 1989,188). Sakrausky je, neznajući za prvi Trubarov predgovor probnog

16 Ovo je prijepis predgovora, objavljen u knjizi Sakrausky, 1989, 187-189.

15 Taj predgovor nije u svoju knjigu uvrstio Sakrausky, jer za nj nije ni znao.

17 Usp. bilj. 10 ovdje.

malog glag. Katekizma, mislio da je prvi, nanovo, napisan Trubarov predgovor taj u većem glag. Katekizmu. Međutim sada, kadu imamo integralni tekst stvarno prvoga predgovora u malom probnom glag. Katekizmu namjesto Skalićeva, hrvatska i slovenska protestantistika bogatija je za još jedan Trubarov tekst koji dosada nismo imali prilike nigdje vidjeti. Isto tako fragmentom maloga, probnog glag. Katekizma bibliografija hrvatskih glagoljskih knjiga, tiskanih u Tübingenu/Urachu, također je bogatija za još jednu stvarnu bibliografsku jedinicu.

SADRŽAJ FRAGMENTA PRVOGA MALOGA PROBNOG GLAGOLJSKOG KATEKIZMA (1561)

Kao što je već u katalogu tvrtke Hartung u. Hartung iz Münchena spomenuto, fragment našega Katekizma obuhvaća 7 tiskanih listova. Prema mojoj numeraciji sadržaj je sljedeći:

A I^r naslov Katekizma; A I^v prazno; A I^r početak Trubarova predgovora (njemački švabah); A II^r nastavak predgovora, A II^v isto; A III^r isto; A III^v završetak Trubarova predgovora, A IV^r prazno, A V^r Deset zapovedi božje (Dacalogus), A V^v nastavak zapovijedi (7. 8. 9. i 10.), A V^v Vera apostolska (Symbolum Apostolorum), A VI^r nastavak apostolskog vjerovanja, A VI^r Molitva Gospodnja (Oratio Dominica), A VI^v Od Sakramenta svetoga kersta (De Baptismo), A VI^v Od Sakramenta oltara (De Sacramento Altaris), A VII^r Kim načinom meštiri imaju učiti dicitu svoju deset zapovedi taj dio završava na A VIII^v. Dakle imamo 13 stranica tiskanoga teksta od kojih su četiri na njemačkom - Trubarov predgovor.

I na kraju nameće nam se pitanje, kako razumijeti Ungnadovu rečenicu u pismu Maksimilijanu (12. 4. 1561), gdje kaže, nakon što je saznao za Skalićev predgovor, "habe ich nach erfahrung desselben solchs alles corrigieren und aushuen lassen"? Je li Ungnad obustavio daljnje tiskanje Katekizma? O tome zasada nisam našao podataka u pristupačnoj mi literaturi.

Sigurno je da fragment malog probnog glagoljskog Katekizma, u povijesti hrvatske glagoljske knjige tiskane u Urachu, predstavlja unikat, pa ga kao takva nakon 433 godine ovdje ponovo objavljujemo u faksimilu.



Stephanus Lingartius.

Stipan Konzul (1521-1579).

RIASSUNTO

Nello studio, sulla base dell'esame della corrispondenza fra Primož Trubar e Ivan Ungnad, si descrivono le situazioni che hanno portato alla stampa del primo Piccolo catechismo glagolitico di prova (1561) di Stipan Konzul a Tubinga.

Dall'inizio del 1561 lavorava nella stamperia anche Pavao Skalić, grazie soprattutto alle richieste presentate da Primož Trubar a re Massimiliano. Trubar, che scriveva le prefazioni in tedesco anche per le edizioni croate, si trovava all'epoca a Kempten e così il lavoro venne fatto da Skalić. La prefazione da lui scritta per il Piccolo catechismo glagolitico, venne letta da Pietro Paolo Vergerio, già in contrasto con Skalić (v. Jembrih, 1990, 178-197), che mise per iscritto le proprie osservazioni riguardo al contenuto e le comunicò a Ungnad. Questi eliminò la

prefazione di Skalić e Trubar scrisse il nuovo testo. Nel frattempo Skalić aveva inviato la sua prefazione e il testo del Catechismo a re Massimiliano a Vienna. Visto che sinora non viene menzionata in nessuna bibliografia di libri glagolitici-croati stampati a Urach, questo Catechismo glagolitico di prova viene ripubblicato in facsimile. Il Catechismo, conservatosi solo in frammenti (13 pagine stampate), venne acquistato a un'asta di libri rari a Monaco nel 1991 dall'ingegnere croato Ivan Dubravčić il quale ha poi messo a disposizione dell'autore di questo testo le copie dell'originale e il microfilm.

Così il protestantesimo croato e sloveno si è arricchito di un testo sinora sconosciuto e cioè la prefazione di Trubar all'edizione croata mentre la storia del glagolitico croato è più ricca di un'altra edizione originale, opera dei traduttori di Urach durante la Riforma, nel XVI secolo.

LITERATURA

Franjo Bučar - Franjo Fancev, 1938: Bibliografija hrvatske protestantske književnosti za reformacije, u: Starine JAZU, knj. 39, Zagreb.

Franjo Bučar, 1910: Povijest hrvatske protestantske književnosti za reformacije, Zagreb.

Alojz Jembrih, 1980: Najstarije hrvatske početnice, u: "Istra", br. 3/4, IV. ročki glagoljski bijenale, Pula.

Alojz Jembrih, 1990: Hrvatski filološki aspekti, "Revija", Mala teorijska biblioteka, knj. 39, Čakovec - Osijek.

Ivan Kostrenčić, 1874: Urkundliche Beiträge zur Geschichte der protestantischen Literatur der Südslaven in den Jahren 1559-1565, Wien.

Jože Rajhman, 1977: Prva slovenska knjiga v luči teoloških literarno-zgodovinskih, jezikovnih raziskav, Ljubljana.

Jože Rajhman, 1986: Pisma Primoža Trubarja, Ljubljana.

Mirko Rupel, 1954: Nove najdbe naših protestantik XVI. stoletja, Ljubljana.

Mirko Rupel, 1957: Der große und kleine glagolitische Probezettel von 1560, u: Welt der Slaven II, 2, Wiesbaden.

Oskar Sakrausky, 1989: Primus Truber. Deutsche Vorreden zum slowenischen und kroatischen Reformationswerke, Wolfsberg.

Johannes Voigt, 1858: Briefwechsel des Hans Ungnad Freiherrn von Sonneck mit dem Herzog Albrecht von Preussen, u: Archiv für Kunde österreichischer Geschichts-Quellen. Bd. 20, Wien.

Rolf Vorndran, 1977: Südslawische Reformationsdrucke in der Universitätsbibliothek Tübingen, Tübingen.